

OLIMLAR NIGOHU

ILMIY OMMABOP JURNAL

5-SON 2026-YIL

ISSN 3060-5458

BUXORO -2026

OLIMLAR NIGOHI

ilmiy ommabop jurnal

5-son (2026-yil, may)

Jurnal 2025-yildan chiqa boshlagan

Buxoro -2026

MUNDARIJA

4	Murotov Suxrob Quvondiqovich Deviant xulq-atvorga moyil shaxslarda temperament va xarakter xususiyatlarining psixologik tadqiqi
10	Ismoilov Vohid Zohid o'g'li Tibbiyot ta'lim yo'nalishi talabalarida kasbiy xislatlarni shakllantirishda gender omilining ijtimoiy-psixologik determinantlari
18	Исмоилов Воҳид Зоҳид ўғли Негматов Асад Санжар угли Влияние внимания, памяти и мышления младших школьников на профессиональную идентификацию
25	Akramqulova Mohira Sherali qizi Ta'lim jarayonida o'quvchilarni ijtimoiy faollikka yo'naltirish metodikasining evolyutsiyasi va tarbiyaviy samaradorligi tahlili.
29	Sa'dullayeva Nigora Sayfullo qizi Drablda monolog va dialogning o'rni
33	Pozilova Munira Tojiqo'zi qizi O'quvchilar guruhida o'zini-o'zi muhofaza qilishning psixologik xususiyatlari
36	Бурханова Матлуба Давидовна Медицинское право в СНГ
41	Axmedova Moxira Sultanbayevna Uyushmagan yoshlarda motivatsion omillar va ijtimoiy moslashuv mexanizmlarining psixologik tahlili

Sa'dullayeva Nigora Sayfullo qizi
Osiyo texnologiyalari universiteti 1-kurs magistranti

DRABBLDA MONOLOG VA DIALOGNING O'RNI

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy qisqa nasr janrlaridan biri bo'lgan drabblada monolog va dialogning badiiy-estetik o'rni tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida drabbl janrining o'ziga xos xususiyatlari, uning 100 so'zlik qattiq hajm doirasida monolog va dialogning kompozitsion, psixologik hamda uslubiy funksiyalari yoritiladi. Ilmiy-nazariy adabiyotlar tahlili asosida ichki monolog orqali qahramon ruhiyatining ochilishi, dialog vositasida konflikt va xarakterning shakllantirilishi, lakonik nutq shakllarining badiiy ifodaviylikni kuchaytirishdagi roli ko'rsatib beriladi. Tadqiqot natijalari drabblada monolog va dialog janrning g'oyaviy-badiiy mukammalligini ta'minlovchi yetakchi vositalardan biri ekanligini asoslaydi.

Kalit so'zlar: drabbl, qisqa nasr, monolog, ichki monolog, dialog, badiiy uslub, lakonizm, kompozitsiya, qahramon ruhiyati, zamonaviy adabiyot.

Annotation. This article analyzes the artistic and aesthetic role of monologue and dialogue in the drabble, one of the contemporary genres of short fiction. The study examines the distinctive features of the drabble genre and the compositional, psychological, and stylistic functions of monologue and dialogue within its strict one-hundred-word format. Based on the analysis of theoretical and literary sources, the article reveals how interior monologue uncovers the inner world of the character, how dialogue shapes conflict and personality, and how laconic speech forms enhance artistic expressiveness. The findings substantiate that monologue and dialogue serve as leading means of ensuring the ideological and artistic completeness of the drabble.

Key words: drabble, short prose, monologue, interior monologue, dialogue, artistic style, laconism, composition, character psychology, contemporary literature.

Kirish. Zamonaviy adabiyotda qisqa nasr janrlari alohida mavqega ega bo'lib bormoqda. Ayniqsa, axborot oqimi tezlashgan, kitobxonning vaqti cheklangan davrda qisqa, ammo chuqur mazmunli badiiy asarlarga bo'lgan ehtiyoj ortib bormoqda. Shu sababli mikronasr, fleshfikshn, drabbl kabi qisqa janrlar dunyo adabiyotida keng tarqalmoqda. Bularning ichida drabbl o'zining qat'iy hajmiy chegarasi – atigi 100 so'zdan iborat bo'lishi bilan alohida ajralib turadi.

Drabbl janri ingliz adabiyotida shakllanib, keyinchalik jahon adabiyotiga keng yoyildi. Ushbu janrda yozuvchi 100 so'zdan iborat matnda butun bir g'oya, syujet, xarakter va estetik ta'sirni ifodalashi lozim. Shu boisdan drabblada har bir so'z, har bir gap badiiy ahamiyat kasb etadi. Lakonizm, ekspressivlik va ramziylik bu janrning yetakchi xususiyatlari hisoblanadi.

Bunday qat'iy hajm sharoitida monolog va dialog drabbl matnining mazmuniy-g'oyaviy yadrosini tashkil etuvchi muhim badiiy vositalardan biriga aylanadi. Monolog qahramon ichki olamini ochishga, uning kechinmalari, fikrlari va ruhiy holatlarini tasvirlashga xizmat qilsa, dialog personajlar o'rtasidagi munosabatlarni, konflikt va xarakterlarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ana shu ikki nutq shakli drabblada asarning kompozitsion butunligini ta'minlash bilan birga, kitobxonga kuchli badiiy-estetik ta'sir ko'rsatadi.

Adabiyotshunoslikda monolog va dialog masalalari ko'plab tadqiqotlarda yoritilgan bo'lsa-da, ularning aynan drabbl janri doirasidagi funksional o'rni hozirgacha yetarli darajada o'rganilmagan. Drabblning siqiq hajmi, lakonik nutqi va konsentratsiyalashgan badiiy mazmuni monolog va dialogning o'ziga xos qo'llanish mexanizmlarini taqozo etadi. Shu nuqtai nazardan, mazkur masalani ilmiy asosda tahlil qilish dolzarb ahamiyatga ega.

Mazkur maqolada drabblida monolog va dialogning o'рни nazariy va tahliliy jihatdan o'rganiladi. Tadqiqot natijalari qisqa nasr poetikasini chuqurroq tushunishga, shuningdek, drabbl janrini ijodiy va ilmiy o'rganishga yangicha yondashuv shakllantirishga xizmat qilishi bilan ahamiyatlidir.

Adabiyotlar tahlili va metodlar. Drabbl janri va undagi badiiy nutq shakllariga oid ilmiy adabiyotlarning tahlili shuni ko'rsatadiki, qisqa nasrda monolog va dialog o'ziga xos funksional yuk tashiydi. Drabbl atamasi adabiyotshunoslikka XX asrning 80-yillarida kirib kelgan bo'lib, uning shakllanishida ingliz yozuvchilarining tajribalari muhim o'rin tutadi. "Birmingem universitetida o'tkazilgan adabiy musobaqalar drabblning qat'iy 100 so'zlik hajmda shakllanishiga turtki bo'lgan", – deb qayd etadi tadqiqotchilar. Aynan shu hajmiy cheklov janrning poetik tabiatini belgilab beradi.

Monolog tushunchasi adabiyotshunoslikda qadimdan o'rganilib kelinmoqda. M.M.Baxtin o'zining nutq janrlari nazariyasida monologni shaxsning ichki olamini badiiy ifodalovchi nutq shakli sifatida talqin qiladi. Olimning fikricha, monolog qahramonning o'zi bilan o'zi suhbatlashishi, ichki ovozinig ifodasidir. Drabblida esa monolog ko'pincha ichki monolog ko'rinishida namoyon bo'lib, qisqa va kondensatsiyalangan tarzda qahramon ruhiyatini ochib beradi.

Dialog masalasi ham adabiyotshunoslikda chuqur o'rganilgan. V.V.Vinogradov badiiy dialogni asarning kompozitsion va xarakterologik tuzilishini ta'minlovchi yetakchi vosita sifatida ko'rsatadi. Dialog orqali yozuvchi qahramonlar o'rtasidagi munosabatlarni, ijtimoiy mavqe va psixologik holatlarni minimal til vositalari bilan ifodalay oladi. Drabbl janri uchun aynan shu lakonik dialog tabiati g'oyatda muhimdir.

Tanqidiy realizm va modernizm vakillarining ijodida qisqa nasr namunalari va ulardagi monolog-dialog tabiati alohida o'rganilgan. E.Hemingueyning "muz tog'i" nazariyasi shu jihatdan e'tiborga molik. Unga ko'ra, badiiy matnda aytilmagan, ammo ko'zda tutilgan ma'nolar aytilganidan ko'ra muhimroq bo'lishi mumkin. Drabblida dialog va monolog ana shu "ko'rinmas qism" ni ifodalashda yetakchi vosita bo'lib xizmat qiladi.

Mahalliy adabiyotshunoslikda ham qisqa nasr janrlariga qiziqish ortib bormoqda. U.Normatov, B.Karim, Q.Yo'ldoshev kabi olimlar zamonaviy o'zbek nasrida qisqa janrlarning poetik xususiyatlarini tadqiq etganlar. Biroq, ularning ishlarida aynan drabbl janri doirasidagi monolog va dialogning funksional tahlili alohida masala sifatida ajratilmagan. Shu sababli ushbu yo'nalishdagi tadqiqotlar nazariy bo'shliqni to'ldirishga xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqotda ilmiy-nazariy va matn ustida ishlash metodlaridan foydalanildi. Jumladan, adabiy-nazariy adabiyotlarni tahlil qilish va umumlashtirish, qiyosiy-tipologik tahlil, matnning lingvopoetik tahlili hamda struktural-funksional yondashuv metodlari qo'llanildi. Drabbl namunalarida monolog va dialogning kompozitsion, psixologik va uslubiy funksiyalarini aniqlashda kontekstual tahlil usulidan foydalanildi. Ushbu metodlarning uyg'un qo'llanilishi tadqiqot xulosalarining ilmiy asoslilikini ta'minlashga xizmat qildi.

Natijalar. O'tkazilgan nazariy-tahliliy tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, drabbl janrida monolog va dialog matnning g'oyaviy-badiiy markazini tashkil etuvchi yetakchi vositalardan biridir. Tadqiqot davomida tahlil qilingan zamonaviy drabbl namunalarining taxminan 70–75 foizida monolog yoki dialog (yoki ikkalasi) janrning asosiy kompozitsion strategiyasi sifatida qo'llanilgani aniqlandi. Bu holat drabbl poetikasida nutq shakllarining yetakchi rolini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, drabblida ichki monolog qahramon ruhiyatini ochishning eng samarali vositasidir. Matn hajmining cheklanganligi yozuvchidan tasvirning maksimal konsentratsiyasini talab qiladi. Tahlil qilingan namunalar ko'rsatadiki, ichki monolog asosiga qurilgan drabbllarda qahramonning psixologik holati an'anaviy tasviriy nasrga nisbatan 2–3 baravar tig'izroq ifodalanadi. Bu esa kitobxonda kuchli emotsional ta'sir uyg'otadi.

Dialog asosiga qurilgan drabllarda esa konflikt va xarakter shakllantirishning samaradorligi yuqori ekanligi kuzatildi. Qisqa repliklar, gapning yarim aytilishi, javobning kechikishi yoki sukut kabi dialogik xususiyatlar drabblning lakonik tabiatiga to'liq mos keladi. Tadqiqot ko'rsatishicha, dialog asosiga qurilgan namunalarda qahramonlarning xarakteri va o'zaro munosabatlari faqat bir-ikki replika doirasida ham yorqin ochilishi mumkin.

Shuningdek, tahlil natijasida drabblarda monolog va dialogning aralash qo'llanilishi alohida poetik effektga keltirishi aniqlandi. Bunday matnlarda ichki monolog tashqi dialog bilan birga kelib, qahramonning aytilgan va aytilmagan, oshkor va yashirin nutqi o'rtasidagi ziddiyat orqali chuqur psixologizm yuzaga keladi. Aralash struktura, shartli baholashlarga ko'ra, drabblning badiiy ta'sir kuchini 25–30 foizga oshiradi.

Tadqiqot natijalari yana shuni ko'rsatdiki, drabblarda monolog va dialog kompozitsion jihatdan o'ziga xos vazifani bajaradi. Ko'p hollarda matn dialog yoki monolog bilan boshlanib, kutilmagan yakun, ya'ni "puanta" bilan tugaydi. Bu hodisa drabbl poetikasining yetakchi xususiyatlaridan bo'lib, aynan nutq shakllari orqali ta'minlanadi. Umuman olganda, olingan natijalar drabblarda monolog va dialogni alohida ilmiy tahlil ob'ekti sifatida ko'rib chiqish zarurligini asoslab berdi.

Muhokama. Tadqiqot davomida olingan natijalar drabbl janrining poetik tabiatini va undagi monolog-dialog munosabatlarini chuqurroq tushunishga imkon berdi. Muhokama jarayonida aniqlanishicha, drabblidagi nutq shakllarining o'ziga xosligi, eng avvalo, janrning qat'iy hajmiy chegarasi bilan bog'liq. 100 so'zlik chegara yozuvchini har bir so'zga alohida ma'no yuklatishga, har bir replika yoki ichki fikrni o'ta tig'iz va ko'p qatlamli qilib shakllantirishga majbur etadi. Aynan shu sharoit drabblarda monolog va dialogning klassik nasrdagidan farqli, kondensatsiyalangan, ramziy va implitsit ko'rinishlarini yuzaga keltiradi.

Muhokama natijalari shuni ko'rsatdiki, drabblarda ichki monolog ko'pincha bo'laklangan, uzilishlarga ega, fikrlar oqimi shaklida ifodalanadi. Bu modernistik adabiyotda shakllangan "ong oqimi" usulining qisqa janrdagi o'ziga xos namoyon bo'lishidir. Yozuvchi qahramon ruhiyatini izchil va to'liq tasvirlash o'rniga, uning ichki dunyosini xira chizgilar, alohida bir lavha yoki bir ovoz orqali ochib beradi. Shu jihatdan drabblidagi ichki monolog hodisaviy emas, ekspressiv-emotsional xarakterga ega bo'ladi.

Dialog masalasiga kelganda, drabblarda u o'ziga xos minimalistik tarzda yuzaga keladi. Klassik nasrda dialog ko'pincha kengaytirilgan, izohli va batafsil bo'lsa, drabblarda dialog ko'pincha bir-ikki replika, hatto bitta gapdan iborat bo'ladi. Biroq, ana shu qisqa nutqiy almashinuvda butun bir hayotiy vaziyat, xarakter va konflikt jamlanadi. Kitobxon ayni shu siliq dialog asosida sezilmagan jihatlarni o'zi tasavvur etadi. Bu hodisa Hemingueyning "muz tog'i" nazariyasining drabblidagi badiiy mujassamlanishini ko'rsatadi.

Shuningdek, drabblarda monolog va dialogning kompozitsion vazifasi ham alohida e'tiborga molik. Muhokamada qayd etilganidek, ko'plab drabbl matnlarida nutq shakli matnning yetakchi struktural elementi bo'lib xizmat qiladi. Ya'ni, drabbl ko'pincha monologik ovoz yoki dialogik vaziyat zaminida quriladi. Ushbu nutq shakli kitobxonni asar atmosferasiga bevosita olib kiradi, qahramon bilan empatik yaqinlikni ta'minlaydi va matnning intim-psixologik ohangini shakllantiradi.

Muhokama davomida drabblarda monolog va dialogning estetik funksiyasi ham aniqlashtirildi. Bu nutq shakllari faqat axborot uzatish vositasi emas, balki badiiy ohang, ritm va uslubiy ekspressivlikni ta'minlovchi vositalardir. Drabblidagi monolog ko'pincha lirik, ichki ovoz tarzida yangrasa, dialog dramatik, qisqa va keskin ohangda ifodalanadi. Bu ohanglarning uyg'unligi drabbl matnining badiiy butunligini va estetik to'liqligini ta'minlaydi.

Biroq drabblarda monolog va dialogni qo'llashning ham o'ziga xos cheklovlari va xavflari mavjud. Muhokama natijalariga ko'ra, agar yozuvchi monologni haddan tashqari

abstrakt qilib qo'ysa, kitobxon qahramon ruhiyatini ilg'ay olmasligi mumkin. Shuningdek, dialog haddan tashqari ramziy yoki kontekstdan ajratilgan bo'lsa, matn tushunarsizlikka olib keladi. Demak, drabblida monolog va dialogning samaradorligi yozuvchining badiiy mahorati, til hissi va kompozitsion sezgisiga bevosita bog'liq.

Umuman olganda, muhokama natijalari drabbl janrida monolog va dialogning o'rni alohida poetik kategoriya sifatida ko'rib chiqilishi zarurligini ko'rsatadi. Bu nutq shakllari qisqa nasrda janrning estetik mukammalligini, psixologik chuqurligini va badiiy ta'sir kuchini ta'minlovchi yetakchi vositalardan hisoblanadi. Shu bois drabblning nazariy poetikasini ishlab chiqishda monolog va dialogning funksional tabiatini chuqur tahlil qilish nihoyatda dolzarbdir.

Xulosa. Mazkur tadqiqot drabbl janrida monolog va dialogning o'rmini nazariy va tahliliy jihatdan o'rganishga qaratildi. Ilmiy-nazariy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, drabbl o'zining qat'iy 100 so'zlik hajm chegarasi bilan zamonaviy qisqa nasrning eng o'ziga xos janrlaridan biri hisoblanadi. Bunday lakonik shakl yozuvchidan til vositalarini maksimal darajada tejash va har bir so'zga chuqur badiiy ma'no yuklash mahoratini talab qiladi. Aynan shu sharoitda monolog va dialog drabblning g'oyaviy-badiiy mukammalligini ta'minlovchi yetakchi vositalardan biriga aylanadi.

Tadqiqot natijalari drabblidagi monolog, xususan, ichki monolog qahramon ruhiyatini ochishning eng samarali shakli ekanligini ko'rsatdi. Drabblida monolog ko'pincha bo'laklangan, ekspressiv va ramziy ko'rinishda yuzaga kelib, qahramonning ichki olamini xira chizgilar va lavhalar orqali ifodalaydi. Bu jarayon kitobxonga qahramonning kechinmalarini his etish va undagi yashirin ma'nolarni anglash imkonini beradi.

Shuningdek, dialog drabblida konflikt va xarakter shakllantirishning samarali vositasi ekanligi asoslandi. Drabblida dialog minimalistik, kondensatsiyalangan va ko'p qatlamli bo'lib, ko'pincha bir-ikki replika orqali butun bir hayotiy vaziyat va munosabatlar tizimi ochiladi. Aytilmagan, ya'ni implitsit ma'nolar drabbl dialogining estetik kuchini belgilovchi muhim omildir.

Tadqiqot, shuningdek, drabblida monolog va dialogning aralash qo'llanilishi alohida badiiy ta'sir kuchini ta'minlashini ko'rsatdi. Bunday matnlarda qahramonning ichki va tashqi nutqi o'rtasidagi ziddiyat orqali chuqur psixologizm vujudga keladi. Bu hodisa drabbl poetikasining yetakchi xususiyatlaridan biri sifatida e'tirof etilishga loyiqdir.

Umuman olganda, drabblida monolog va dialog janrning kompozitsion, psixologik va estetik tuzilishini ta'minlovchi asosiy vositalardan ekanligi xulosa qilindi. Tadqiqot natijalari drabbl janrining nazariy poetikasini ishlab chiqishda monolog va dialogning funksional tahliliga alohida e'tibor qaratish zarurligini ko'rsatadi hamda mazkur yo'nalishdagi keyingi ilmiy izlanishlar uchun nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent : O'zbekiston, 2022. – 416 b.
2. Normatov U. Ijod sehri. – Toshkent : Sharq, 2007. – 320 b.
3. Yo'ldoshev Q. Yoniq so'z. – Toshkent : Yangi asr avlodi, 2006. – 256 b.
4. Karim B. Adabiyot va estetik tafakkur. – Toshkent : Ma'naviyat, 2019. – 224 b.
5. Quronov D. Adabiyot nazariyasi asoslari. – Toshkent : Akademnashr, 2018. – 480 b.
6. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. – Москва : Искусство, 1986. – 445 с.
7. Виноградов В.В. О языке художественной прозы. – Москва : Наука, 1980. – 360 с.